

Nr 499.

Av herr **Carlström m. fl.**, *angående inrättande av en ekonomisk samhällsnämnd med uppgift att följa näringslivets marknads- och löneläge m. m.*

Under det att vårt lands näringsliv fortfarande tryckes av en förlamande ekonomisk kris och en arbetslöshet, som för hundratusental av medborgare förtar möjligheten att genom produktivt arbete erhålla sin utkomst, pågår alltjämt på arbetsmarknaden striderna mellan arbetare och arbetsgivare som om ingenting inträffat, vilket kunnat giva anledning till eftertanke med hänsyn till *samhällets* olägenheter av dessa strider. Givetvis komma anledningar till strider av ifrågavarande slag alltid att förefinnas, ty så länge produktionen har att räkna med arbetsgivare och arbetstagare och marknaden är underkastad konjunkturväxlingarnas lag uppkomma självfallet konflikter vid åtgärder för avvägning mellan löneläget och marknadsläget. En kritisk inställning till förhållandena på ifrågavarande område innebär alltså icke ett ståndpunktstagande mot striderna i och för sig eller ett fördömande av de olika parternas organisationssträvanden. Det torde numera allmänt erkännas att reda och ordning i avtalsväg genom organisationerna åstadkommits, i all synnerhet inom industriens och de större företagens verksamhetsområden. Vad man emellertid nödgas vända sig emot är de övergrepp och det oförnuft, som under senare tiden mer och mer kommit till synes på detta område. Den oro och misstämning, som gripit omkring sig bland vårt folk och som tenderar till hot mot den demokratiska styrelseformen även i vårt land, har till stor del sin rot i de oförrätter mot enskilda och de riskabla ingrepp mot näringslivet och företagsamheten, som genom en ensidig och despotisk politik från ifrågavarande organisationers sida i flera fall åstadkommits. Frågan är då huruvida samhället kan hava någon befogenhet eller möjlighet att vidtaga ytterligare åtgärder för reglerandet av angivna förhållanden. Det är synnerligen ömtåligt att på lagstiftningens väg ingripa, då det ofta är vanskligt att bedöma, dels vilken part som varit det egentliga upphovet till tvisten, dels — särskilt rörande lönefrågor — vad som i varje särskilt fall kan anses som rimliga krav, dels ock emedan man mången gång har att räkna med en till fanatism gränsande solidaritetskänsla. Samhället har därför i det längsta sökt att hålla sig utanför dessa strider både som part och domare och givetvis vore ett sådant ställningstagande mest att föredraga. Detta torde dock med hänsyn till de risker av allvarligaste slag, samhället genom nämnda missförhållanden utsättes för, i längden ej vara möjligt, i synnerhet som samhällets skyldighet att skydda såväl näringslivet som den enskilde måste anses föreligga. Kravet på skydd

och frihet i berörda avseende har med tiden vuxit sig allt starkare. Den utredning, som nyligen framkommit beträffande lagstiftningsåtgärder om tredje mans rätt, berör just detta avsnitt rörande den *enskildes* olägenhet av dylika konflikter. Men även om detta förslag skulle kunna framläggas för och godkännas av innevarande års riksdag, så löses dock därigenom icke alla de problem, som under senare åren framträtt på detta område. Frågorna om den enskildes rätt till arbete, där sådant kan erhållas, organisationernas möjligheter att med »lämpliga medel» utestänga den oorganiserade eller misshaglige från arbete och därjämte monopolisering av arbetstillfällena kvarstå fortfarande olösta. Monopoliseringssträvandena tendera till att framskapa ett »koncentrationsläger» av icke önskvärda medtävlare, vilkas ställning utanför produktionsapparaten nödvängiggör deras försörjning genom uttaxering å skattevägen. Den moraliska effekten härav är ödesdiger och synes leda till konsekvenser, vilka nödvändiggöra samhällets ingripande för att åstadkomma rättelse. Folket, i synnerhet ungdomen, måste räddas åt arbetet, om vårt land skall bli det folkhem vi alla önska. Till demokratiens uppgift hör ovillkorligen att genom lämpliga lagstiftningsåtgärder söka åstadkomma ett bättre förhållande på detta område. Det skall tydligt utsägas att vi ingalunda anse de här vidrörda missförhållandena *ensamt* vara anledning till arbetslösheten. Det är självklart att ett flertal faktorer härvid måste tagas med i beräkningen, men vi anse dock att, om en bättre vilja förefunnits hos de olika organisationerna till anpassning efter det allmänna ekonomiska läget, mycken strid skulle kunnat undvikas. Frågan är då om någon ytterligare möjlighet finnes att på lagstiftningsväg lösa problemet. Inrättandet av förlikningsmannainstitutionen och arbetsdomstolen äro etapper på denna väg, likaså lösandet av frågan om tredje mans rätt och det skulle ligga nära till hands att som ett ytterligare steg tänka sig lag om obligatorisk skiljedom i arbetstvister även beträffande intressefrågor. Utan att här ingå på sistnämnda fråga vilja vi dock framföra en annan synpunkt på problemet. Vi äro övertygade om att i den mån en verkligt vederhäftig upplysning kan meddelas om arbetsmarknadens förhållanden och det ekonomiska livets sammanhang på skilda områden och ur olika synpunkter större möjligheter till en rimlig och rättvis lösning av tvisterna skulle komma att förefinnas.

Vi ha sedan flera år tillbaka organ för undersökning och klarläggning av levnadskostnads- och löneförhållanden, en tillgång, som de intresserade parterna ej försumma att utnyttja vid uppkommande meningsskiljaktigheter angående löner och dyrtidstillägg. Denna undersökning sträcker sig dock ej så långt, att jämförelse sker mellan de olika grupperna inom folkfamiljen. En sådan jämförelse skulle givetvis vara av största betydelse för såväl samhällets som den enskildes och respektive parters möjlighet att bedöma skäligheten av de krav, som vid lönetvister ställas mot varandra. Kommerskollegium och socialstyrelsen införskaffa visserligen uppgifter om in- och utländskt marknadsläge, import och export, löneläge och levnadskostnader

men ännu saknas ett organ med auktoritativ ställning för upprättandet av de uppgifter och jämförelser i den *vidgade* omfattning, vilken här ovan antytts.

Vi anse, att inrättande av ett sådant organ, en »ekonomisk samhällsnämnd», skulle vara till stort gagn för bibringande av ekonomisk upplysning på lithörande område bland vårt folk. Vid förhandling i lönetvister skulle den hava särskilt åliggande att tillhandahålla alla de uppgifter beträffande löne- och prislägen samt konjunkturförhållanden, som kunde tjäna till ledning för medling och överenskommelse.

Det kan anmärkas, att en institution av detta slag, om den skall kunna fylla sin uppgift, kommer att vålla staten stora kostnader. Härtill kan svaras att en anordning med möjlighet att på ett verksamt sätt ingripa till hyfsandet av arbetsmarknadens lönestrider icke gärna kan bli landet för dyr. Om den för ett par år sedan utkämpade striden på trämassemarknadens område kunnat förhindrats eller inom rimlig tid avslutats, skulle de miljoner, som härigenom sparats, varit tillräckliga att under många år finansiera en institution av ifrågavarande slag. De strider och den osäkerhet, som nu råda på detta område, hota att undergräva företagareandan även hos dem, som annars skulle hava både lust och ekonomisk möjlighet att igångsätta företag och arbete. Man resonerar som så: Vad tjänar det till att skapa nya arbetstillfällen och sätta arbete i gång? När man väl har börjat, riskerar man sådana anspråk i fråga om arbetsvillkoren, att företaget icke förmår bära dem.

Det vill nästan synas, som om man från visst håll sträfvade efter att göra arbetsmarknaden odräglig för den enskilde företagaren. Resultatet härav kan ej bli annat än olust och ökad arbetslöshet. Måste ej samhället söka utvägar för att bemästra detta system? Genom den anordning, vartill vi här syfta, skulle enligt vår mening nya förutsättningar vinnas till skapande av bättre förhållanden. I många fall är det tvivelsutan bristen på insikt i det ekonomiska sammanhanget som försvårar lösningen av uppkommande strider.

Hur en institution av här åsyftat slag skall organiseras måste givetvis bli föremål för en noggrann utredning. I densamma måste givas rum för det praktiska livets män från såväl arbetsgivare- som arbetarehåll varjämte nationalekonomi och allmän ekonomisk insikt bära vara representerade. Ett intimt samarbete med de institutioner, som redan nu handhava närliggande uppgifter måste givetvis åstadkommas.

Då vi, på skäl som ovan anförts, äro övertygade om angelägenheten av att denna fråga göres till föremål för utredning, hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltande av utredning angående lämpligaste sättet att åstadkomma en institution — ekonomisk samhällsnämnd — med uppgift att på ett jämförande sätt följa näringslivets marknads- och löneläge och därom sprida upplysning, samt med åliggande att vid lönetvister på arbetsmarknaden

söka ingripa till deras lösande genom framhållande av sådana fakta, som kunna tjäna till den för parterna och samhället bästa lösningen av striderna, och för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kan leda.

Stockholm den 23 januari 1934.

Oscar Carlström.

C. O. Johanson,
Huskvarna.

G. Malmqvist.
